

EVALUAREA ECONOMIEI NEOBSERVATE ÎN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU ANUL 2014

Valentina GANCIUCOV,
dr, cerc. șt. coord..INCE
e-mail:ganciucov.valea@rambler.ru

Tatiana GUTIU
lector univ, ASEM
e-mail:gutiumtanea@rambler.ru

Abstract *This article is devoted to assessing non-observed economy in Moldova for 2014 year. The main objectives were achieved based on input-output balance compiled for 109 goods. The gap between resources and uses allows detection segments of shadow economy. The authors analyzed the causes of non-observed economy and developed measures to combat them.*

Keywords: *input-output model, non-observed economy, resources and uses.*

Rezumat *Acest articol este dedicat evaluării economiei neobservate în Republica Moldova pentru a.2014. Obiectivele propuse au fost atinse în baza balanțelor input-output elaborate pentru 109 bunuri. Decalajul dintre resurse și utilizări permite depistarea segmentelor economiei tenebre. Autorii au analizat cauzele economiei neobservate și au elaborat măsuri de combatere a ei.*

Cuvinte cheie: *modelul input-output, economia neobservată, resurse și utilizări.*

JEL Classification: C67

Introducere:

Determinarea nivelului principalilor indicatori macroeconomici care ar asigura echilibrul economiei naționale, analiza și prognoza dezvoltării ramurilor economiei, determinarea volumului necesar de resurse pentru satisfacerea necesităților economiei autohtone, identificarea modalităților de îmbunătățire a eficienței divizării internaționale și regionale a muncii este posibilă în baza balanțelor interramurale. **Modelul input-output a fost elaborat în anii 20 ai secolului XX de absolventul universității din Sankt-Petersburg W.W. Leontief. În prezent modelul dat se utilizează pentru** analiza stării actuale a economiei naționale și pentru elaborarea diferitor scenarii de dezvoltare economică.

La nivelul global modelul input-output a fost utilizat pentru prima dată în anul 1995 de OECD⁸. Proiectul propus și implementat a cuprins evoluția economiilor naționale a 10 țări în perioada anilor 1968-1990. Baza datelor globale privind resursele și utilizările a fost actualizată, și în anul 2015 deja cuprinde 40 de state ale lumii, printre care sunt și majoritatea statelor continentului european.

Pe lângă statele membre, OECD elaborează balanțe interramurale valorice și pentru statele non-membre. Tabelul input-output global permite efectuarea analizei comparative între economiile diferitor țări, cu acest scop se utilizează lista de genuri de activități economice standard bazată pe Clasificatorul ISIC, rev.3.

Modelul input-output a fost adaptat și utilizat de autori pentru evaluarea economiei neobservate. Balanța legăturilor dintre ramuri este o metodă de analiză tabelară (input – output), care descrie fluxul de bunuri și servicii dintre toate sectoarele unei economii naționale pe o perioadă de timp dată, de regulă, un an.

Scopul principal al cercetării constă în perfecționarea, modificarea și adaptarea modelelor economico-matematice pentru elaborarea balanțelor interramurale naturale la

⁸ Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) este o organizație internațională a acelor națiuni dezvoltate care acceptă principiile democrației reprezentative și a economiei de piață libere.

condițiile economiei naționale a Republicii Moldova (RM) și utilizarea acestora în vederea evaluării economiei neobservate.

Obiectul cercetărilor - proporțiile interramurale ale economiei Republicii Moldova; cererea și oferta principalelor tipuri de producție.

Rezultate și discuții:

Elaborarea balanțelor interramurale naturale pentru a.2014. Inițial până la elaborarea balanței interramurale valorice la nivel macroeconomic, se elaborează balanțe naturale, și anume se estimează coeficienții tehnici în baza tehnologiilor utilizare, în perioada actuală, în Republica Moldova.

Schematic balanțele interramurale pot fi prezentate prin patru cadrane [1, pag.70]. La elaborarea balanțelor interramurale naturale se utilizează numai primele două cadrane. Primul cadran reflectă consumul intermediar pe diverse produse ale ramurilor economiei naționale, care se calculează în baza coeficienților tehnologici [2, pag.17]. La elaborarea balanțelor interramurale efective pentru anul 2014 autorii au recalculat unii coeficienți tehnologici, fiindcă sau modificat tehnologiile utilizate în Republica Moldova.

Concurența de pe piață și dorința de a obține supraprofituri impune producătorii să minimizeze cheltuielile. Cu acest scop materia primă de calitate înaltă este înlocuită cu materie primă de proastă calitate în detrimentul consumatorului final. De exemplu, untul este substituit cu uleiul vegetal, boabele de cacao cu produse din soia, firele naturale cu cele sintetice, etc.

Șirul de produse pentru care se elaborau balanțele interramurale s-a modificat. Unele bunuri economice nu se mai produc pe teritoriul Republicii Moldova, cum ar fi fiare de călcat electrice, ceainice electrice, vată minerală, țesături de lână, țesături de mătase, etc. Însă aceste produse se importă. Informația privind primele două bunuri poate fi găsită în datele privind comerțul exterior de la Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova în grupa „aparate electrice de uz casnic”. În schimbul bunurilor care nu se mai produc autorii, ca să nu modifice algoritmul și legătura dintre tabele, au elaborat balanțe pentru produse noi.

Cadrantul II reflectă structura produsului final utilizat, prin care se subînțelege suma consumului neproductiv, exportul. Cadranele I și II, ne oferă informații despre consumul intermediar și final, prin urmare caracterizează utilizarea resurselor, adică ieșirile (vezi formula 24 din raportul pentru anul 2015 [3, pag.229].

Modelul adaptat este descris în raportul științific elaborat de autori în anul 2015 [3, pag. 227-229]. Pentru prima dată în Republica Moldova metodologia elaborării BIR NV în corespundere cu Sistemul de Conturi Naționale (SCN) a fost elaborată în Centrul de Studiere a Problemelor Pieței (CSPP) al Academiei de Științe a Republicii Moldova sub conducerea d-lui R.S. Averbuh.

Cercetările efectuate au arătat că la elaborarea balanțelor interramurale pentru Republica Moldova este necesar de ținut cont de unele particularități. Analiza volumului exportului și importului arată că fabricarea unor tipuri de producție este destinată atât pentru consumul intern, cât și pentru export. În același timp, volumul fabricării majorității tipurilor de producție este insuficient pentru consumul intern, de aceea s-a creat necesitatea de a importa aceste tipuri de produse [4, pag.21-23].

Balanțele interramurale naturale (efective) pentru anul 2014 sunt elaborate pentru 109 principale tipuri de produse, care sunt fabricate și/sau consumate în republică. Pentru o evidență optimă toate produsele sunt grupate în cinci complexe: agroalimentar, industriei ușoare, industriei materialelor de construcții, industriei constructoare de mașini, industriei grele.

Dezvoltarea complexului agroalimentar în mare măsură depinde de situația creată în agricultură, care la rândul său este determinată de condițiile climaterice. Cu toate că Republica Moldova este o țară agrară, totuși se importă volumuri însemnate de diverse produse agricole. Legume s-au importat, în anul de raport, 38,92 mii t., adică 10,5% din resurse, spre comparație s-a export 3,8% din utilizări (14,07 mii t). În anul 2014 s-a importat 26,185 mii t de cartofi ceea ce

constituie 9% din resurse, pe când exportul a constituit numai 2,5% din utilizări (7,5 mii t). Cauzele principale ale micșorării volumului de producție al culturilor agricole sunt insuficiența bazei tehnico-materiale și influența condițiilor climaterice. În afară de aceasta, ponderea mare a gospodăriilor mici și asigurarea lor joasă cu mijloace financiare nu permit de a dezvolta o producere pe scară largă.

Ca rezultat, fără o susținere corespunzătoare, orientată spre dezvoltarea bazei tehnico-materiale, agricultura republicii va rămâne la un nivel scăzut de dezvoltare. Programele elaborate în ultimii ani pentru dezvoltarea unor ramuri agricole cer investiții mari și respectarea strictă a condițiilor de realizare. În condițiile finanțării bugetare instabile și lipsei investițiilor mari externe rezultate pozitive pot fi așteptate doar în perspectivă. Acești factori au condiționat tendințele de diminuare a volumului de producție agricolă.

Dezvoltarea ramurilor industriei prelucrătoare a complexului agroalimentar și creșterea volumului de producție în mare măsură depinde de nivelul de asigurare al entităților cu materie primă de calitate înaltă în cantități necesare. Un rol deosebit pentru atingerea acestui scop îl are perfecționarea sistemului de aprovizionare, asigurarea lui cu resurse materiale și financiare necesare, cointeresarea producătorilor agricoli în sporirea volumului de producție destinat prelucrării industriale.

O cotă-parte mare în structura producției produse și exportate a industriei prelucrătoare a complexului agroalimentar continuă să le revină ramurilor: vinicolă, de conserve, de zahăr, de uleioase, de tutun.

Factorul de bază care frânează dezvoltarea subramurei fabricarea conservelor este lipsa cointeresării producătorilor agricoli pentru comercializarea producției sale fabricelor de conserve. Prețurile de achiziție a legumelor și fructelor de către întreprinderile industriale sunt așa de mici încât nu permit acoperirea cheltuielilor și impun reducerea volumului de producție.

Ramura de zahăr, de asemenea, se confruntă cu problemele ce țin de asigurarea cu materie primă. O situație nefavorabilă sa creat pe piața externă de desfacere a acestui produs. Prețul înalt de fabricare a acestui produs, introducerea impozitului pe venit și a taxelor vamale înalte la zahărul moldovenesc în țările vecine au cauzat reducerea competitivității zahărului autohton. Astfel, ramura dată se poate transforma din exportatoare în ramură producătoare numai pentru piața internă.

Producția tutunăritului a fost orientată spre export, însă în prezent se importă volumuri însemnate. În anul 2014 importul de tutun nefermentat este de 1,85 ori mai mare ca volumul de producție, ca rezultat importul acestui bun prevalează exportul. Importul articolelor de tutun de 8 ori prevalează exportul.

Este necesar de menționat că subramura dată este o ramură cu un mare potențial de creștere. Există posibilități de promovare a exportului articolelor de tutun pe piețele externe. În acest scop este necesar ca producătorii să utilizeze o gamă largă de procedee de marketing, care vor stimula comercializarea producției tutunăritului.

La începutul secolului XXI bunurile complexului industriei ușoare ocupau locul doi, după bunurile complexului agroalimentar, în exportul Republicii Moldova. În prezent numai un bun a înregistrat prevalarea exportului față de import, și anume covoarele. *Dezvoltarea acestui sector* este importantă deoarece oferă bunuri necesare pentru un trai decent al cetățenilor autohtoni. Principalele produse cu volumuri însemnate de producție sunt: covoarele și preșurile, încălțăminte, îmbrăcăminte, articolele de confecție și tricotate. Materia primă este parțial produsă în țară, întreprinderile fiind amplasate atât în orașele mari, cât și în cele mici.

În ultimii ani s-a înregistrat o tendință negativă de micșorare a volumului de producție al bunurilor care se utilizează la fabricarea altor mărfuri, așa ca încălțăminte, articole de confecție, în timp ce materia primă se exportă (de exemplu, pieile brute și pieile tăbăcite de bovine, cabaline, ovine).

Analiza dinamicii volumului de producție pe principalele tipuri de producție și analiza comerțului exterior, luând în considerație avantajele comparative relative, arată că în republică există potențialul pentru a majora volumul de producție al încălțăminte, articolelor tricotate, articolelor de confecție. Principala măsură care trebuie să fie luată în această direcție este micșorarea volumului de export al materiei prime, mărirea volumului de export al produselor finite, diminuarea exodului resurselor de muncă. Exportul materiei prime aduce mari pagube economiei naționale, influențează negativ asupra pieței de muncă, deoarece duce la diminuarea cererii forței de muncă.

Pentru accelerarea dezvoltării ramurii date este necesar de a produce și promova acele mărfuri autohtone pentru piețele externe, care au avantaje comparative relative, de a ține cont de tradițiile și necesitățile consumatorilor străini și de a lucra pentru consumatorul concret, de a crea noi locuri de muncă.

Complexul industriei materialelor de construcții are potențial de creștere, cererea la producția lui este permanent în creștere lentă, în afară de aceasta nu se utilizează pe deplin capacitatea de producție a întreprinderilor mari ale acestui complex. De exemplu, uzinele de producere a articolelor din beton armat au o capacitate mai mare decât volumul lor de producție, aceste întreprinderi nu simt lipsa de materie primă. Cauza constă în nivelul veniturilor populației.

Oferta materialelor de construcție poate fi majorată în orice moment, însă, deoarece bunăstarea populației este joasă și diminuează, cererea nu crește cu o rată înaltă, ci lentă și această creștere moderată se datorează remitențelor. Ameliorarea și dezvoltarea acestui complex depinde foarte mult de starea economiei naționale în întregime. O dată cu majorarea nivelului de trai al populației se va majora și volumul construcțiilor și, ca consecință, va evalua și industria materialelor de construcție.

Evaluarea economiei neobservate în Republica Moldova pentru anul 2014.

Elaborarea și analiza balanțelor interramurale naturale pentru anul 2014 a permis depistarea segmentelor tenebre ale economiei naționale (vezi tabelul 1). Analiza comparativă a resurselor și utilizărilor permite precizarea acestor segmente.

În tabelul 1 sunt prezentate balanțele interramurale naturale elaborate pentru produsele ramurilor economiei naționale unde s-au depistat elementele economiei neobservate. În complexul agroindustrial utilizările au prevalat resursele în cazul următoarelor bunuri: coniac (de 2,44 ori); articole de parfumerie și cosmetică (de 2,2 ori); crupe (de 2 ori); alcool etilic (cu 90,31%); paste făinoase (cu 49,55%); vin brut prelucrat (cu 47,63%); articole din tutun (cu 41,7%); sucuri (cu 30,53%); nutreț combinat (cu 29,65%); tutun nefermentat (cu 26,68%); unt (cu 9,57%); rachiu, lichioruri, brandy (cu 7,94%); sfecla de zahăr (cu 5,31%); bere (cu 4,42%). Această diferență poate fi explicată prin faptul că a avut loc importul neobservat sau că a avut loc producerea ilicită.

Analiza comparativă a volumului de producție și consumului arată că pe piața internă are loc decalajul dintre volumul cererii și volumul ofertei. Cele mai mari decalaje s-au înregistrat la următoarele bunuri ale complexului agroalimentar: articole de parfumerie și cosmetică; crupe; articole din tutun (țigări și țigarete); tutun nefermentat; paste făinoase; alcool etilic (vezi figura 1).

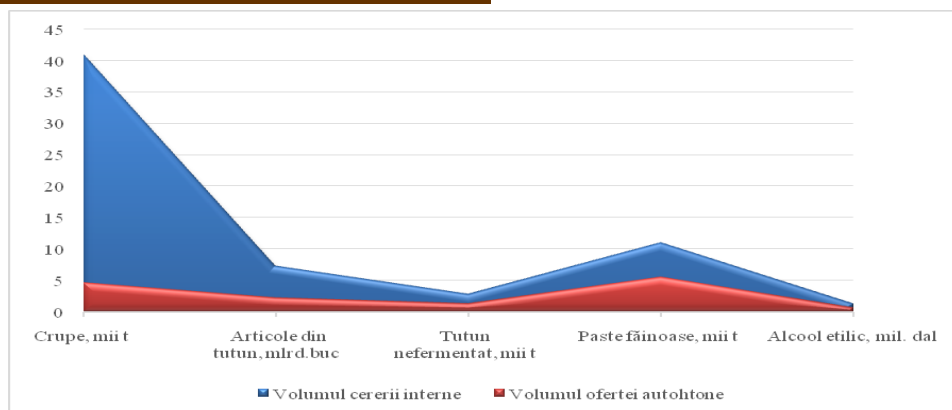

Figura 1. Decalajul dintre volumul cererii interne unor bunuri ale complexului agroindustrial și volumul ofertei autohtone, a.2014

Sursa: Elaborat de autori

De către autori a fost evaluat volumul importului și volumul de producție neobservat pentru a.2014. În urma evaluării volumul importului și exportului neobservat în a. 2014 și utilizând tarifele și prețurile oficiale de import și export pentru producția analizată a fost estimat volumul pierderilor bugetului de stat din contul complexului agroindustrial în mărime de cca. 2566,28 mil. lei.

Utilizând taxele vamale, accizele, TVA și prețurile de import și de export pentru cea mai mare parte a bunurilor complexului **industrii constructoare de mașini și complexului industriei grele au fost calculate pierderile în bugetul consolidat. Elementele economiei neobservate au fost depistate la următoarele bunuri:** motoare de capacitate mică; aparate electrice de uz casnic; metale neferoase laminate; medicamente (vezi tabelul 1).

Cel mai mare decalaj dintre resurse și utilizări s-a înregistrat la aparate electrice de uz casnic (utilizările prevalează de 5,5 ori resursele). Decalajul dat este cauzat de importul ilicit. În cazul celorlalte bunuri ale acestor complexe la fel are loc importul tenebru.

Estimând volumul importului și exportului neobservat pentru aceste două complexe și utilizând tarifele și prețurile de import și de export pentru bunurile enumerate mai sus, autorii au calculat volumul pierderilor bugetului de stat (1598,1 mil. lei).

Analiza balanțelor interramurale naturale complexului industriei ușoare arată că utilizările următoarelor mărfuri depășesc resursele: piei de bovine (de 7,2 ori); piei de ovine (de 1,3 ori); blănuri tăbăcite sau apretate (de 1,2 ori). În cazul acestor mărfuri a fost înregistrată fabricarea neobservată care a cauzat pierderi bugetare sub formă de impozitul pe venit, TVA în sumă de 26,4 mil. lei.

Cele mai însemnate decalaje ale complexului industriei materialelor de construcție sunt prezentate în Figura 2. Spre deosebire de complexe precedente, care au înregistrat prevalarea utilizărilor, în complexul dat prevalează resursele.

Decalajul a fost cauzat de includerea ilicită în pierderi a unei cantități de producție realizată, ca rezultat pierderile bugetului de stat în sus numit complexul au constituit 659,2 mil. lei.

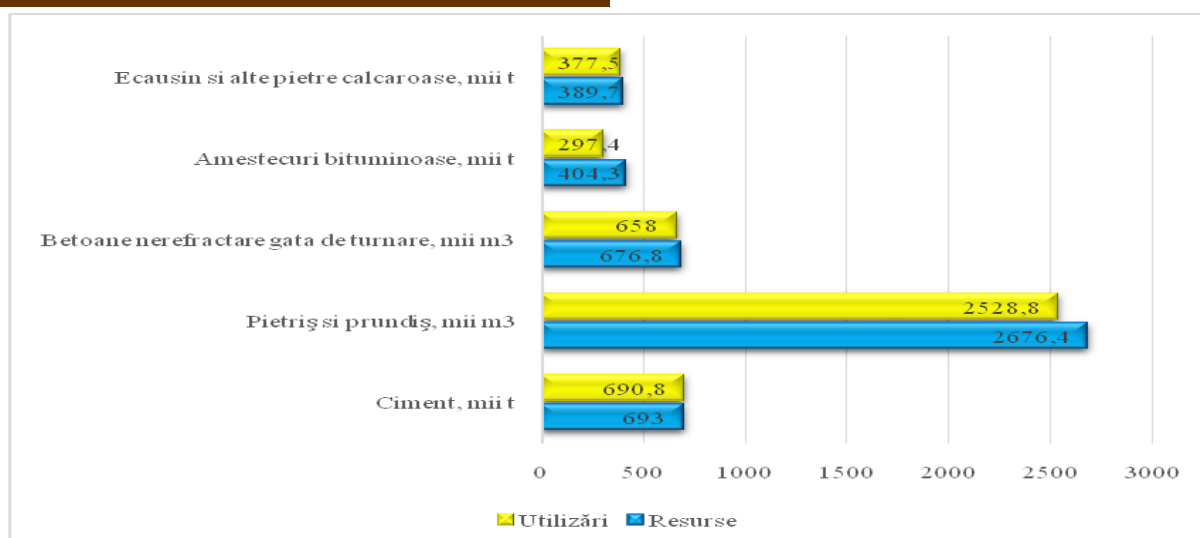

Figura 2. Decalajul dintre resursele unor bunuri ale complexului industriei materialelor de construcție și utilizări, a.2014

Sursa: Elaborat de autori

Tabelul 1. Balanțele interramurale naturale pentru unele produse ramurilor economiei naționale unde s-au depistat elementele economiei neobservate, 2014

	RESURSE				UTILIZĂRI						
	Soldul la începutul anului	Volumul de producție	Import	În total resurse	Consumul intermediar	Comerțul organizat	Comerțul neorganizat	Export	Pierderi	Soldul la sfârșitul anului	În total utilizări
COMPLEXUL AGROINDUSTRIAL											
Paste făinoase, mii t	0,40	5,56	5,37	11,33		11,08		0,07		5,79	16,94
Crupe, mii t	0,04	4,69	22,54	27,27	0,80	40,30		1,56		11,22	53,88
Unt, mii t	0,44	4,67	0,42	5,53	1,05	3,87		0,40		0,74	6,06
Sucuri, mii litri	16742,03	49059,08	2627,00	68428,11		17565,68		44955,00		26798,26	89318,94
Coniac, mii dal	194,67	667,00	381,72	1243,39	2,16	701,46		1783,40		550,66	3037,68
Rachiu, lichioruri, brandy, etc., mil. dal	1,98	3,67	0,70	6,35		0,88		3,33	0,05	2,59	6,85
Bere, mil. dal	1,07	9,10	2,41	12,58		10,85		0,44	0,13	1,72	13,14
Vin brut prelucrat, mil. dal	3,51	3,75	0,03	7,29				10,26	0,46	0,05	10,77
Alcool etilic, mil. dal	0,13	0,74	0,03	0,90	1,37			0,19	0,01	0,16	1,73
Articole din tutun, mlrd. buc	0,18	2,32	3,66	6,16		7,37		0,44		0,92	8,73
Tutun nefermentat, mii t		1,40	2,59	3,99	2,91			2,04		0,10	5,05
Nutreț combinat, mii t	3,46	97,25	32,28	132,99	63,57			108,85			172,42
Sfecla de zahăr, mii t		1356,20		1356,20	1428,23						1428,23
Articole de parfumerie și cosmetică, mil. lei		30,33	1054,94	1085,27		1577,57		303,73		467,05	2348,35
COMPLEXUL INDUSTRIEI CONSTRUCTOARE DE MAȘINI ȘI INDUSTRIEI GRELE											
Motoare de capacitate mică, mii buc			341,58	341,58		826,44					826,44
Aparate electrice de uz casnic, mii buc	122,00		864,27	986,27		5309,80		3,67		135,00	5448,47
Metale neferoase laminate, mii t			11,60	11,60	2,50			9,66			12,16
Medicamente, mil. lei	420,08	485,90	3782,20	4688,18		2800,31		1756,20		477,70	5034,21
COMPLEXUL INDUSTRIEI UȘOARE											
Piei de bovine, mii buc.	4,08	12,30		16,38	22,85			90,79	0,13	4,38	118,15
Piei de ovine, mii buc.	25,54	17,87	10,49	53,90	13,34			47,83		10,40	71,57
Blănuri tăbăcite sau apretate, mii buc.	0,82	18,94	22,93	42,69	23,42			27,15		1,29	51,86
COMPLEXUL INDUSTRIEI MATERIALELOR DE CONSTRUCȚIE											
Ciment, mii t	28,52	651,90	12,55	692,97	439,92	162,57	52,18	5,05	0,21	30,89	690,82
Pietriș și prundiș, mii m ³	162,46	2111,11	402,84	2676,41	1637,99	487,36	169,53	143,85	10,12	79,92	2528,77
Amestecuri bituminoase, mii t	0,13	392,31	11,87	404,31	291,68				5,61	0,10	297,39

Sursa: Elaborat de autori

Concluzii:

1. Elaborarea balanțelor interramurale naturale pentru a.2014 a depistat neajunsurile controlului vamal din Republica Moldova și elementele economiei tenebre din țară. Autorii au stabilit că există încălcări atât în livrarea produselor alimentare, cât și în livrarea produselor nealimentare. Rezultatele calculelor denotă că în bugetul de stat nu au fost efectuate vărsăminte în sumă de 4850 mil. lei (ce constituie 4.33% din PIB) sub formă de taxe vamale, proceduri vamale, accize, impozit pe venit și TVA. Prin urmare statul trebuie să ia măsuri cu scopul combaterii cazurilor de contrabandă.

2. Cifra estimată ar fi fost mult mai mare dacă autorii ar deține informații cu privire la vânzarea mărfurilor pe produse omogene și nu pe grupe mari de produse diferențiate. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova în raportul statistic "Comerțul cu amănuntul, vânzarea și repararea autovehiculelor, repararea obiectelor de uz casnic și personale în anul 2014, structurat pe tipuri de mărfuri" nu prezintă informații cu privire la bunurile industriei ușoare pe produse cu excepția „perdele și draperii” și „produse de încălțăminte”, în schimb oferă informații referitor la vânzarea în expresie valorică a unor grupe agregate de produse neomogene, cum ar fi „produse de îmbrăcăminte”, care includ o gamă largă de bunuri de la lenjerie de corp până la impermeabile.

3. În ultimii ani s-a înregistrat tendința de majorare a ponderii importului producției agroalimentare în volumul total de import. De aceea este necesar de luat măsuri de protecție a pieței interne.

4. Deoarece Republica Moldova importă volumuri mari de resurse energetice este necesar de produs materiale de construcție, cu parametri înalți de păstrare a energiei termice. Deci, este necesar de modificat asortimentul materialelor de construcție în această direcție.

5. Totodată este necesar de asigurat funcționarea stabilă a instituțiilor investiționale, de perfecționat mecanismul de protecție a investițiilor cum celor de stat, așa și a celor private.

Referințe bibliografice:

1. Ganciuov V., Gutium T., Ceban A.. Estimarea economiei tenebre în baza modelelor balanțelor interramurale natural-valorice. Vector european, Nr. 2, 2015, pag.69-77. ISSN 2345-1106.
2. Leontief Wassily W. Input-Output Economics. Scientific American Volume 185, Number 4, October, 1951, p.15-21. ISSN: 0036-8733-
3. Raportul științific 18.06 „Patrimoniul național și dezvoltarea societății, prioritatea economiei bazată pe cunoștințe ” la tema: 15.817.06.04A „Analiza și prognozarea indicatorilor macroeconomici ai Republicii Moldova”. Chișinău 2015, pag. 293.
4. Indicatorii privind circulația producției industriale în Republica Moldova în anul 2014. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Chișinău, 2015, 16-23/126, 30.07.2015, pag.35.

Recomandat spre publicare: 15.03.2016.